Porro blasphemia dicitur comparata vel vestita morte, quia mortem tum animæ, tum corpori affert. Unde mortis sententiam in blasphemum protulit Deus, *Levit.* cap. XXIV, vers. 14 et 23. Aliter Palacius : « Hæc loquela blasphemiæ, inquit, quam benedictionem vocabant, erat contraria morti, quia benedicere Deum erat contrarium morti : est enim benedicere, vivere, non mori : ergo blasphemia, ut per antiphrasin et per contrarium vocatur benedicere, ita per contrarium vocatur contraria morti, cum tamen sit penitus mortifera. Certe benedictio Dei est contraria morti ; ut ergo blasphemia vocata est benedictio, ita vocatur contraria morti. Aut certe erat contraria morti, id est maledictioni, quæ mors erat. Ait igitur Auctor : Est alia loquela, scilicet benedicendi Deum, quæ contraria est maledictioni mortis, cum sit tamen blasphemia. »

Secundo, accipi potest loquela qua quis docet aut suadet apostasiam a Deo, fide et religione, hæresim vel idololatriam. Talem enim, etiamsi esset filius, morte mulctari jussit Deus, *Deut.* XIII, vers. 1 et 6, utpote qui mortem animæ inferat, et ad mortem secundam in gehennam suos sequaces deducat. Unde S. Joannes, *Apocal.* VI, 8, describens tentationem et persecutionem Ecclesiæ et fidelium futuram per Mahometanos et Saracenos, eos repræsentat per equum pallidum cui insidet mors : « Et infernus, inquit, sequebatur eum. »

Tertio, loquela hæc accipi potest murmur, rebellio, seditio. Sic enim Core excitans suos contribules ad murmur et rebellionem contra Mosen, morte punitus, vivusque a terra absorptus est. Simili modo cæteros murmurantes sæpius in deserto, semper morte vel plaga horribili castigavit Deus, cum cætera populi peccata dissimularet, uti ostendi *Exodi* XVI, 7. Unde optat eam, utpote exsecrandam, non inveniri « in hæreditate Jacob, » id est in populo Israelitico : hic enim est posteritas et hæreditas Jacobi patriarchæ, qui alio nomine dictus est Israel. Nam, ut ait S. Gregorius in *Psalm.* VII *Pœnit.* vers. 2, qui murmurat, cum Deo contendit : « Qui, inquit, contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in judicium intrat : Dei namque accusat judicium, qui se æstimat injuste percussum. Et quasi cum Deo in judicio contendit, qui inter flagella innocentem se ostendit. »

16. ETENIM A MISERICORDIBUS (Græce, εὐσεβῶν, id est piis, religiosis, colentibus Deum, quales erant veræ Israelitæ, posterique et sequaces Jacobi patriarchæ, de quibus vers. præced.) OMNIA HÆC AUFERENTUR, ET IN DELICTIS NON VOLUTABUNTUR. — Ita Romana et Græca : male ergo Lyranus et nonnulli legunt, *non voluptabunt*, id est non delectabuntur. Male etiam alii legunt *non volutabunt*. Sensus est, *q. d.* Perjuria, blasphemiæ cæteraque lethifera linguæ vitia, Deus per gratiam et custodiam suam auferet a viris piis se colentibus : aut, si quando aliquem in illa cadere permittat, non sinet eum in illis volutari et perseverare, se illico illi suum scelus et periculum ostendet, eumque impellet, ut ab illo se eximat. Unde Tigurina vertit, *sanè a piis aberunt hæc omnia; neque enim peccatis involventur;* paulo aliter Syrus, *et etiam*, inquit, *qui continet animam suam ab hujusmodi, vivet, et in peccatis non commiscebitur.*

Moraliter, notat Palacius blasphemiam puniri aliis sceleribus; ob illam enim Deus permittit ut in hisce volutetur.

17. INDISCIPLINATÆ LOQUELÆ (S. Augustinus in *Speculo* legit, *indisciplinationi*) NON ASSUESCAT OS TUUM; EST ENIM IN ILLA VERBUM PECCATI. — Græce, ἀπαιδευσίᾳ ἀευρῇ (pro quo Complutenses legunt ἀκολασίᾳ ὅρκου, id est *intemperantiæ juramenti*, qua qui laborant, intemperanter tertio quolibet verbo jurant), id est *ineruditioni molestæ, indisciplinatæ, temerariæ*, per quam cum Lyrano et Jansenio intellige rusticitatem et irreverentiam loquendi, qua rustici cæterique homines viles et effrenes male instituti, irreverenter, rustice, dure, probrose loquuntur etiam majoribus et superioribus, sine respectu personæ et dignitatis; quos proinde offendunt, et ad puniendam hanc libertatem excitant. Unde Tigurina, *os tuum imperitæ meritati ne assuescas : nam sunt in ea res flagitiosæ;* alii, *est enim in ea res peccati. Verbum* enim *peccati* est sermo peccans, vel res peccati, puta peccatum ipsum. Sæpe enim *verbum* metonymice sumitur pro *re* per verbum significata.

Secundo, Syrus per *indisciplinatam loquelam* accipit stultiloquium. Unde vertit, *fatuitati ne assuescat os tuum, quia etiam in illa sunt verba mendacii.*

Tertio, Palacius accipit inconsiderationem, dissolutionem et incontinentiam loquendi, *q. d.* Ne assuescas loqui quod velis, quod libet, quod in buccam venerit; habeto disciplinam in ore, loquere quod æquum est. Alioqui, si loquaris temere, aderit statim peccatum; ex hac enim temeritate prorumpes in convicia, maledicta, blasphemias, perjuria, rixas, pugnas et cædes. Hic sensus maxime videtur genuinus, eumque sequitur Rabanus : hoc enim proprie significat *indisciplinatus*, nimirum eum qui non adhibet disciplinam et moderationem debitam in loquendo.

18. MEMENTO PATRIS ET MATRIS TUÆ, IN MEDIO ENIM MAGNATORUM CONSISTIS. — Τὸ *enim* respondet Hebræo כִּי *ki*, id est *nam*, vel *cum;* hic pro *cum* accipitur, ait Vatablus, Lyranus et Palacius, *q. d.* Cum inter magnates versaris, aut ad eorum gradum elevaris et extolleris, memento tamen patris et matris, id est tuæ familiæ et prosapiæ, si illa humilior et vilior sit, ut te in humilitate contineas, nec inter magnates tui generis oblitus fastu intumescas : sin prosapia tua sit honestior, memento honestæ tuæ educationis, quam a patre et matre accepisti, ut inter magnates honeste et modeste loquaris et agas; ac proinde abstineas a perjuriis, juramentis, blasphemiis, irreverentia, fatuitate cæterisque linguæ vitiis, de quibus hucusque egi. Hinc

Tigurina vertit, *memento patris et matris tuæ, cum consides inter proceres.* Unde sequitur :

19. NE FORTE OBLIVISCATUR TE DEUS IN CONSPECTU ILLORUM, ET ASSIDUITATE TUA (id est, cum assidue conversando cum magnatibus disces ambire magna, et superbire) INFATUATUS, IMPROPERIUM PATIARIS, ET MALUISSES NON NASCI, ET DIEM NATIVITATIS TUÆ MALEDICAS, — *q. d.* Vide, o fili, ne obliviscaris paternæ tuæ prosapiæ, vel honestæ institutionis parentum, ut inter magnates, magnos et superbos induas spiritus, magna ambias et audeas; quia si id feceris, obliviscetur tui Deus, sinetque te cadere, tuaque gratia, honore et statu excidere in conspectu magnatum; atque, quia ob assiduam cum magnatibus conversationem « infatuatus » superbivisti, dejiciet te, ut dejectus « improperium patiaris, » adeo ut optes te non natum, et nativitati tuæ maledicas. Unde Græca sic habent, *ne quando in oblivionem coram illis* (parentibus vel potius magnatibus) *venias, et consuetudine tua infatueris* (hoc enim significat μωρανθῇς, pro quo Complutenses legunt μαρανθῇς, id est *marcescas;* continua enim et nimis libera conversatio et familiaritas cum magnatibus parit fastidium, indeque contemptum); *et velles te non esse natum, et diem partus tui exsecrere;* Tigurina, *ne tu quoque ab ipsis tradaris oblivioni, assiduitateque tua stultitiam contrahas; quamobrem te velis non esse natum, et natalem tuum diem exsecreris.* Ita Palacius : « Præceptum hoc, inquit, non ad omnes, sed ad eum qui in cura inter magnates versatur, referri debet. Ait enim : In medio magnatorum consistis. Tum referri omnino debet ad eum qui magnatorum favorem habet, ac ideo cum eis versatur assidue; dicit enim : Assiduitate tua, etc.; ergo quia favor magnatorum quosdam degeneres elatos facit, adeo ut pudeat eos de suis parentibus loqui; ideo præcipit Auctor istis, ut mentionem faciant parentum suorum; tum quia in medio magnatorum ambulamus, qui vehementer delectantur, cum audiunt nos de parentibus etiam vilibus loqui; tum quia si parentum obliviscimur, curabit Deus ut magnates illi obliviscantur nostri; tum tertio, quia nos infatuati ex favore, et assidua magnatorum familiaritate, aliquando ab eis improperium patiemur; dicent enim indignissimos nos esse qui parentes nostros dedignemur. Tunc plane optassemus nos non fuisse natos, et diei natali maledicemus. Hæc Auctoris institutio quotidiana in curiis experientia comprobatur; quotidie enim audimus quosdam, qui suos etiam rusticos parentes honorarunt, a regibus magnopere honoratos; alios vero qui parentes dedignati sunt, regibus magnopere displicuisse, ac ideo ab eorum favore dejectos. » Hæc Palacius.

Secundo, Syrus censet hic stimulum dari filio ad bene loquendum et vivendum, ex verecundia et reverentia parentum. Sic enim vertit, *recordare quod habes patrem et matrem, et æquali timore liberaberis, ne offendas coram eis, et in doctrina tua ignominia afficiaris, et dicas : Utinam creatus non fuissem; et diem in quo genitus est maledicas.*

Rursum pro συνεδρεύεις, id est consides, consistis, præsides, Complutenses legunt συνεδρεύσεις, in futuro; unde vertunt, *memento patris et matris tuæ; in medio enim magnatum præsidebis*, q. d. Si honores patrem et matrem, eorumque instituta et documenta reipsa expleas, honorabit te Deus, facietque te magnis et magnatibus præsidere.

Tertio, Jansenius τὸ *enim* proprie accipiens, et per *magnatos*, id est magnates, intelligens viros sanctos et Angelos, pie sic explicat : Ut rusticitati et irreverentiæ non assuescas, memor esto institutionis et præceptorum quæ a parentibus acceptisti. Memento item ex qualibus sis ortus parentibus, sanctis scilicet et Deum verum colentibus; consistis enim et conversaris inter magnatos, nempe cultores Dei, sanctos homines sanctosque Angelos Dei, qui sunt in medio populi Dei, et contemplantur singulorum mores; unde merito tibi cavendum est, ne coram talibus indecore te geras aut assuescas inepte et inhoneste loqui; ne aliquando eveniat, ut, sicut tu noluisti meminisse præceptorum et reverentiæ quam te docuerunt tui parentes, originis item tuæ : ita etiam vicissim eveniat, ut Deus obliviscatur tui in bonum, ad honorandum, scilicet, te in conspectu illorum magnatorum, in quorum oculis et auribus indecore te hic gessisti. Atque tunc tu, qui jam mala loquendi assuetudine et assiduitate infatuatus es, improperium patiaris et ignominiam, quando ex eorum consortio, cum quibus jam in populo Dei censeris, turpiter ejicieris, et tuæ irreverentiæ et inobedientiæ justas dabis pœnas. Ex quo et hoc consequetur, ut qui, si voluisses, in parentibus tuis gloriari poteras, ob ignominiæ et pœnarum magnitudinem malis non fuisse natus, et maledicas diem nativitatis tuæ, sive in hoc sæculo, sive in futuro. Docet ergo reverentiam et honestatem verborum, juxta parentum monita, et sanctam originem servandum, vel ob honorem qui debetur cœtui sanctorum, sicut et Paulus monet mulieres in Ecclesia habere velamen super caput suum; vel propter Angelos. Et Tobias consideratione parentum a quibus nati erant, suam conjugem monet honestatis et temperantiæ, dicens : « Filii quippe sanctorum sumus, et non possumus ita conjungi, sicut Gentes quæ ignorant Deum, » *Tobiæ* VIII. Et diligenter observandum est, quod illi « Memento patris » opponatur « Ne obliviscatur te Deus; » et honori quem quisque ex Sanctorum cœtu obtinet, opponitur improperium et dedecus quod irreverens incurrit, sive hic, sive postea, in conspectu sanctorum et hominum et Angelorum.

20. HOMO ASSUETUS IN VERBIS IMPROPERII, IN OMNIBUS DIEBUS SUIS NON ERUDIETUR, — *q. d.* Qui consuevit in alios convicia et probra jacere, hic eruditionis, institutionis et correctionis est incapax, tum quia talis est impudens, procax et pervicax, in eoque callum per consuetudinem obduxit;

tum quia sicut in alios innoxios insurgit, ita multo magis in monitores suos, a quibus corripitur, contumeliosus erit, in eosque plaustra contumeliarum et maledictorum conjiciet. Unde Vatablus vertit, *homo verbis probrosis assuetus, disciplinam per omnem vitam suam non admittet;* Syrus pro probrosis ponit otiosa : *Vir,* inquit, *qui discit verba otiosa, omnibus diebus vitæ suæ sapientiam non discet.*

Duas alias explicationes affert Palacius. Prior est, *q. d.* « Cave ne lingua assuescat jacere in alios contumelias, nam id signum æternæ reprobationis est; non enim tales homines a Deo eruduntur. At vero, ut beatus est, quem tu erudieris, Domine : ita reprobus, ac ideo omni infelicitate infelicior, quem tu non erudieris. Alium sensum mihi usus ostendit; is est : Ne credant domini ministros suos improperiis emendandos, imo vero minister his improperiis assuetus, nunquam erudietur. Igitur non solum non assequitur herus suis conviciis ministri emendationem, sed potius eum facit contumacem, ut de eo desperetur. »

TERTIA PARS CAPITIS.

DE CÆCITATE FŒDITATEQUE FORNICATIONIS ET ADULTERII.

21. DUO GENERA ABUNDANT IN PECCATIS (Græce, *multiplicant peccata*), ET TERTIUM ADDUCIT IRAM ET PERDITIONEM. — Post vitia linguæ pergit ad vitia operum, inquit Jansenius, sicut et in principio capitis postquam precatus est linguæ continentiam, mox precatur vitæ totius temperantiam. Sensus est, *q. d.* Duo genera vitiorum et vitiosorum hominum sunt, quæ peccata peccatis accumulant; tertium vero hæc duo superans, acrem Dei iram, vindictam et perditionem provocat. Simile est *Proverb.* VI, 16 : « Sex sunt, quæ odit Dominus, et septimum detestatur anima ejus : » septimum est susurratio et susurro, qui seminat inter fratres discordias. Unde Syrus hoc loco vertit, *duos modos odit anima mea, et tertius ascendere facit iram;* Tigurina, *duo genera peccatis abundant, et tertium meretur supplicium,* scilicet singulare et acre. Inter hæc tria *primum* est « anima calida, » puta anima æstuans ira et cholera. *Secundum* est « nequam in ore carnis suæ, » id est, nequam in appetitu carnis, id est veneris, puta luxuriosus. *Tertium* est, vers. 23, « qui transgreditur lectum suum, » id est adulter.

22. ANIMA CALIDA QUASI IGNIS ARDENS, NON EXSTINGUETUR DONEC ALIQUID GLUTIAT. — Tigura, *animus æstuans tanquam ardens ignis, qui non exstinguitur donec absumatur.*

Quæres, quænam hæc « anima calida? » *Primo,* Rabanus, Jansenius, Palacius et Lyranus accipiunt animam avaram : hæc enim ardet avaritia et cupiditate, quasi igne. Unde non desistit donec proximorum bona per fas et nefas glutiat, et in stomachum avaritiæ suæ ita sibi bundum trajiciat. Unde Boetius, lib. II *De Consol.*, metro 5 : « Sævior ignibus Ætnæ, inquit, ardet amor habendi. » Audi Rabanum : « Anima calida quasi ignis ardens est mens avari, quæ ardet in concupiscentia terrenarum rerum, cujus ardoris flamma non mitigatur, donec lucro terreno repleatur : sed quia avaritiæ pestis morbo hydropiæ est similis; quo qui laborat, quanto plus bibit, tanto plus sitit : sic et anima avari, quanto plura in pecuniarum quæstu acquirit, tanto plus in eorum ardet ambitione. Idcirco dum dicitur. Non exstinguetur, donec aliquid glutiat; non ejus morbi in eo exprimitur curatio, sed perversi usus denotatur multiplicatio, ut, dum appetitum lucrum acquirit, inde quasi jam absolutus, ad alia appetenda paratior reddatur. » Et S. Ambrosius lib. *De Cain et Abel,* avaritiam vocat : « Æris libidinem, quæ quo plura abstulerit, eo magis inopem esse se credit. Omnibus invida, sibi vilis, affectu extenuat quod censu abundat. Nullus rapiendi modus, ubi nulla mensura capiendi. Sic inflammat, sic igne suo pascit animum, ut hoc solo a luxuria distet, quod hæc formarum adultera sit, avaritia terrarum. »

Secundo

Secundo, potius et aptius, « anima calida » est anima bile et ira æstuans. Ira enim est effervescentia sanguinis circa cor, quæ proinde hominem ita succendit, ut naribus fumos, ore et oculis ignes spirare videatur : hæc non exstinguitur donec aliquid, puta famam, sanguinem, vel vitam ejus, cui irascitur, glutiat, donec scilicet aliquem infamet, vulneret, mutilet, vel occidat. Græca jam habent passive καταποθῇ, id est *donec glutiatur,* id est, donec absumatur bilis et ira, vel ipse iratus. Irati enim in rixas et enses quasi furibundi ruunt, ideoque sæpe feriuntur et occiduntur.

Tertio, valde concinne « anima calida » potest accipi anima æstuans libidine. Unde Syrus vertit, *anima quæ luxuriatur cum ignominia carnis suæ.* Hanc enim vers. seq. dicit fornicando accendere ignem, atque omnia sequentia spectant ad eam et ad adulterium. Videtur enim per tria quæ nominavit vers. 21, intelligere tres gradus libidinis, ut primus sit interna concupiscentia, quæ non exstinguitur donec aliquid externæ voluptatis per pollutionem, oscula, tactus impudicos, etc., glutiat et hauriat; secundus sit fornicatio; tertius, adulterium. Aut certe intelligit tria genera luxuriosorum : *primum* est « anima calida, » id est, anima æstuans libidine et fornicatione, *secundum* est adulter, *tertium* est adultera de qua vers. 23. Adultera

enim sæpe nocentior est adultero, quia adducit iras et cædes, ac perditionem integrarum familiarum. Unde Syrus et Complutenses hunc versum jungunt cum seq. quasi « anima calida » sit anima fornicarii. Sic enim habent Complutenses, *anima calida quasi ignis ardens non exstinguitur, donec deglutiatur homo fornicarius in corpore carnis suæ, non desinet donec accendat ignem.* Licet Græca a Romanis emendata hæc separent, uti facit noster Latinus Interpres, ac proinde ante ea *homo fornicarius,* ponunt hypocolon, quasi alterum et diversum ab anima calida, ideoque secundum e tribus peccatis, de quibus vers. 21 membrum sit *homo fornicarius.*

Exemplum singulare, sed multiplex hujus ignis et animæ calidæ, exstat in Maria filia regis Aragonum, uxore Ottonis III Imperatoris apud Crantzium in *Saxon.* lib. IV, cap. XXVI, et ex eo Baronius, anno Christi 998 : « Hæc enim femina procax, inquit, oculos conjecit in comitem quemdam virum integerrimum, forma pulcherrimum : quæ a viro castissimo passa repulsam, illum de pertentata pudicitia calumniose accusavit apud Imperatorem, qui facile nimis adhibens fidem ipsi, comitem morte damnavit. Quem cum capite amputatum audisset ejus uxor, magna audacia, quam pudoris nescius dolor ministravit abunde, Ottonem convenit pro tribunali sedentem, clamans de nece justissimi viri vindictam, projectoque capite viri in medium, ipsum imperatorem reum sanguinis innocentissimi apud ipsum jura reddentem accusat. Probationem per contrectationem ferri candentis veritatis indicem offert. Consentit ille, paratur ignis, ferrum candens exhibetur; mulier conscia innocentiæ viri sui, arripit illud illæsa, contrectat inusta, quia justa; stringit ut flores ignitum metallum, quo solum exuruntur præcordia ipsius Imperatoris. Cui tunc insultans victrix femina, vindictam in Imperatorem a gladio exigit imperantis. Fatetur ille culpam, nec refugit pœnam, spondens jugulum, sed poscit inducias. Interim proceres accurrunt, pro vita feminam exorant Imperatoris. Sed frustra diu laboratum; at tandem ea est conditione transactum, ut auctrix sceleris Augusta, ex qua causa processerat viri necis, flammis comburenda daretur. Quo facto, suam redemit vitam justissimus imperator, qui eamdem donatam tribus castris, solutus ipse ac liber subeundi supplicii, eam abire rogavit. » Ecce quantas tragœdias anima feminæ, calida amore, dein furore, excitavit; sed catastrophe in ipsammet revoluta, æstum amoris et furoris luit ignis ardore.

Denique « anima calida » generatim potest accipi ea, quæ quovis affectu pravo, v. g. superbiæ, ambitionis, invidiæ, gulæ, etc., ardet : hæc enim non satiatur donec rem adeo concupitam glutiat, eaque per fas et nefas potiatur. Quocirca de talibus ait Isaias cap. LVII, 20 : « Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest. » Et *Osee* cap. VII, 4, insaniam Israelitarum et ardorem colendi idola sub Jehu rege, quasi mystice fornicationem et adulterium incusans : « Omnes adulterantes, ait, quasi clibanus succensus a coquente, etc. Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis : tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, et devoraverunt judices suos. » Vide ibi dicta. Ita noster Pineda in *Job,* cap. XX, vers. 12 : « Duo genera, inquit, abundant in peccatis (id est, multorum peccatorum fons et origo sunt) : Anima calida (ventriculus, stomachi appetentia) quasi ignis non extinguetur, donec aliquid glutiat; stomachus, videlicet, non minus famescens, et ardens fame, quam ignis, qui nisi devoret et depascatur multam materiam, continuo exstinguitur, et tunc demum videtur contentus, cum multa illi nutrimenta subministraveris. En animam, aut stomachum impii æstuantem atque ardentem cupiditatibus, et non quiescentem donec desideratis potiatur. » Et inferius : « Exprimitur enim quanta sit impiorum in peccando fames, quanta voracitas. In universos enim illud quadrat : Quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum. Nam cum omnes unicam voluptatem, atque peccatorum dulcedinem appetant, gurgites sunt et helluones spurcissimi voluptatum, nati abdomini suo, non veræ laudi, non gloriæ, non fruendo Deo. »

Tropologice, « anima calida, » id est, æstuans ira, libidine, aliave cupiditate, parat et succendit sibi ignem multarum pœnarum et calamitatum, ac tandem ignem gehennæ, juxta illud *Isaiæ* L, vers. ult. : « Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis quas succendistis. » Vide quæ ibidem notavi.

23. ET HOMO NEQUAM IN ORE CARNIS SUÆ, NON DESINET DONEC INCENDAT IGNEM. — Hoc est secundum genus eorum qui abundant in peccatis, nimirum fornicariorum : hi enim libidines multiplicant, quia iis non satiantur. Est enim libido insatiabilis, suique flammas majores semper suscitat et accendit : unde « abundat in peccatis. » Noster pro πόρνος, id est *fornicarius,* legit πονηρός, id est *nequam.* Unde aliqui hæc accipiunt de guloso, qui non satiatur ore carnis suæ, puta sua gula et ingluvie, nec quiescit donec in se accendat ignem libidinis. Verum ex Græco et Syro liquet hic notari fornicarium. Unde Tigurina vertit, *deinde scortator homo qui corpore carnis suæ non conquiescit, donec ignem succenderit;* Syrus, *vir qui luxuriatur cum ignominia carnis suæ* (alii, *membri sui*), *non conquiescet donec accendatur in eo ignis.* Sensus est : « Homo nequam in ore carnis suæ, » hoc est, nequam in explendo appetitu carnis, id est concupiscentiæ et libidinis suæ, puta luxuriosus et fornicator, « non desinet donec ignem » libidinis suæ, quo ardet interius, exterius « accen-

dat» et expleat, donec scilicet amasias suas eodem igne succenderit, cum eisque se libidine contaminarit et coneremarit.

Est metonymia, qua os quasi instrumentum ponitur pro ipso appetitu cibi. Rursum est catachresis, qua appetitus cibi ponitur pro appetitu rei venereæ. Unde sequitur : « Homini fornicario omnis panis dulcis. » Dicitur ergo «nequam in ore carnis suæ » fornicator, qui explet omnia quæ appetit caro sua, sive quidquid carni libet, quique ore suo postulat ac sollicitat amasias, ad explendum suum hunc brutalem appetitum. Simili phrasi Scriptura tribuit gladio os, cum dicit : « Percussit eos in ore gladii, » id est, in acie gladii. Rursum «in ore,» id est, in appetitu gladii, *q. d.* Percussit eos ad satietatem quantum libuit gladio, id est, quantum appetiit furens miles et gladiator. Noster legit στόματι, id est *ore*; jam legunt σώματι, id est *corpore*.

Porro, ignis hic libidinis concipitur ex forma et pulchritudine, quæ oculis hauritur, ac per eos in reliqua membra proserpit, eaque accendit. De quo eleganter S. Chrysostomus, homil. 3 *De Verbis Isaiæ* : « Vidi Duminum : Ut ignis, inquit, ubi fœnum aliquod aut culmum arripuerit, nihil moratur, sed simul lucidam accendit flammam : itidem et ignis concupiscentiæ, qui est in nobis, simul atque per oculorum intuitum elegantem ac venustam attigerit formam, protinus exurit animum. » Quocirca ut ab igne hoc immunem te serves, omni studio custodiendi sunt oculi. Vide S. Basilium, tract. *De Virg.* : « Est sane iniquum et indignum, inquit, præterquam quod ad vitium per oculos vehitur, virginem, quæ manu contrectare non audet, ea jactu oculorum indifferenter attingere. Quæ igitur non evitavit luminum jactum quantum in se est, ne manus quidem tactum vitavit. Sicut enim cum ignem tangimus, ignis indicia per impressas nobis adustiones excipimus, ita possibile non est eum, quem ignis amoris attigit, ejusmodi tactum innocuum inviolatumque præferre. »

24. HOMINI FORNICARIO OMNIS PANIS DULCIS, NON FATIGABITUR TRANSGREDIENS USQUE AD FINEM. — Sicut vers. præced. appetitum fornicationis vocavit *os carnis;* ita persistens in eodem tropo, *panem* quo hoc os, id est, appetitus venereus, impletur, vocat feminam, *q. d.* Homo assuetus fornicationi irruit in quaslibet mulieres : omnis femina sive pulchra sit, sive turpis; sive pauper, sive dives; sive juvenis, sive senex, ei videtur dulcis : sicut famelico dulcis videtur et sapidus quilibet panis, etiam ater et durus. Qualibet ergo femina, quasi panem os, id est, appetitum luxuriæ suæ, implet et saturat : «unde non fatigatur transgrediens (legem Dei per continuas fornicationes) usque ad finem, » scilicet vitæ; Tigurina, *donec intereat*. Tenacissima enim est libido, et consuetudo fornicandi, adeo ut cum senectute non consenescat, sed vivat et vigeat, imo ardeat usque ad mortem, nec nisi cum ea moriatur. Simili tropo de meretricibus clancularis ait Salomon *Proverb.* IX, 17 : « Aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior. » Ita Syrus : *Carni*, inquit, *viri luxuriosi omnis caro suavis est, et non continebit donec peccet.* Sunt enim turpissimi scortatores, qui vaga libidine delectantur, nullo delectu, qui non nisi libidinari cupiunt, et, ut ait Plato in *Convivio*, « Vere non amant, sed ad explendum tantum desideria inhiant, et quodcumque sors obtulerit, exsequuntur. »

Porro noster Pineda, lib. V *De Rebus Salom.* cap. IV, num. 13, censet hic alludi ad panem mellitum, qui in nuptiis dabatur sponsis, ac deinde convivis : ex quo nuptiæ dicebantur contrahi *confarreatione*, quia panis ille erat farraceus, aut far, teste Athenæo, lib. VII, Alexandro ab Alexandro, lib. II, cap. V, et Cælio Rhodigino, lib. XXIV, cap. XV. Unde sponsus invitans sponsam ad hanc placentam mellitam *Cantic.* V, 1 : « Comedi, inquit, favum cum melle meo. » Ubi Septuaginta, *comedi panem meum cum melle meo;* ut sensus sit, *q. d.* Scortator projectissimus est ad omnem cujuslibet feminæ voluptatem, neque minus ardet quavis occasione oblata, quam si primas nuptias celebraturus esset, ac mellitam placentam nuptialem degustaturus.

25. OMNIS HOMO QUI TRANSGREDITUR LECTUM SUUM, CONTEMNENS IN ANIMAM SUAM, ET DICENS : QUIS ME VIDET? — Adde : « Hic in plateis vindicabitur, » uti dicetur vers. 30. Ibi enim sententia hic inchoata absolvitur. Sensus est, *q. d.* Tertius, qui abundat peccatis, et adducit iram et perditionem, uti dixi vers 21. Est adulter, qui torum et lectum conjugalem violat, alteriusque conjugem aut certe fornicariam invadit, itaque contemnit « animam suam, » tum quia vitam suam periculo mortis objicit, ne videlicet cognati conjugis, aut maritus adulteræ cum qua peccat, eum ob injuriam et infamiam tam conjugi quam adulteræ, indeque sibi illatam, occidant; tum quia animam suam Dei vindictæ, judicio et damnationi exponit. Sed hæc omnia contemnit cæcus amor adulteri, quia clanculum adulterans, putat se latere hominum oculos dicitque : «Quis me videt?» unde Tigurina vertit, *homo denique* (est tertius et ultimus abundans peccatis) *temerator tori sui, sic animo secum cogitans : Quis me videt?* Syrus, *vir qui prævaricatur super lectum strati sui, et dicit in anima sua : Quis videt me?* Ideoque non cogitat illud Senecæ Gentilis, cum ipse sit fidelis : « Etiamsi scirem homines ignoraturos, et Deum ignosciturum, tamen peccare nollem, ob peccati turpitudinem. »

26. TENEBRÆ CIRCUMDANT ME, ET PARIETES COOPERIUNT ME, ET NEMO CIRCUMSPICIT ME : QUEM VEREOR? DELICTORUM MEORUM NON MEMORABITUR ALTISSIMUS. — *q. d.* Nec homines vereor, utpote qui me tenebris et cubiculo clausum non vident; nec Deum, utpote quem non credo videre aut curare res mortalium, ut castos præmiet, adulteros puniat; nimirum : « Nubes cœli latibulum ejus, nec nostra considerat, et circa cardines cœli perambulat, » ut aiunt impii, *Job* XXII, 14. Libido enim ducit homines ad atheismum, ut negent Dei providentiam omneque numen. Quocirca qui firmus in fide persistere cupit, sit castus : castitas enim est custos veræ fidei et religionis : hanc enim evertit intemperantia et libido. Hac de causa S. Petrus, S. Paulus, S. Joannes, S. Matthæus, S. Clemens, cæterique Apostoli virique Apostolici, eximii præcones fuere castitatis, æque ac fidei, adeoque pro castitate Martyres occubuerunt. Sciebant enim sanctitatem Christianæ fidei et religionis esse tantam, ut non nisi a castis capi et conservari possit. Syrus vertit, *ecce parietes domus meæ tegunt me, et tectum domus meæ superjacet mihi, et non est qui videat me, quis prohibebit me ne peccem?* Tigurina, *tenebris circumseptus sum, et parietes mihi præbent latebram, nec quisquam videt me, quidnam metuam? peccata mea non curat Altissimus.*

Sapienter S. Chrysostomus, homil. 11 *in* I *ad Corinth.* « Noli, inquit, dicere : In tenebris sum, paricte claudor, quis me videt? Qui enim omnia nostra corda effinxit, ipse omnia novit. Quoniam tenebræ apud eum nihil obscurius reddunt. Recte autem inquit peccator : Tenebræ circumdant me, et parietes; nisi enim in tenebris animus esset, non sane Dei timore abjecto, tanta duceretur licentia. Nam nisi prius rationalis pars caligaret, non tam licenter peccata in nos impetum facere potuissent. Quamobrem ne dicas, Nemo me videt; est namque qui ad animam usque et spiritum, articulos et medullas penetrat. Te autem ipsum non vides, neque potes nebulas expellere; sed tanquam muro undique circumdaris, et sic nequis eorum suspicere. » Docet deinde in omni peccato esse tenebras mentis, et rationis lumen exstingui : « Nam quemadmodum, inquit, latrones, et parietum perfossores, cum quid pretiosum rapere volunt, exstincto lumine id aggrediuntur, sic in peccatoribus corrupta ratio. Etenim in nobis rationis lumen est semper ardens; quod si spiritus iniquitatis vehementiori impetu aggressus exstinxerit, quamprimum animam obscuravit, expugnavitque, et quidquid in ea conditum est, compilavit. »

27. ET NON INTELLIGIT (non credit; vel, si credit, non cogitat, non considerat), QUONIAM OMNIA VIDET OCULUS ILLIUS (Dei : Dei enim nomen est *ille*, scilicet *qui est*, *Exodi* III, 14), QUONIAM EXPELLIT A SE TIMOREM DEI (ut liberius sine metu vindicis et vindictæ adulterctur et peccet), HUJUSMODI HOMINIS TIMOR (quo adulter timet videri ab hominibus, non a Deo, ideoque noctem et latebras quærit, *q. d.* Hic timor quo adulter tantum hominem, et ab homine videri timet, expellit timorem Dei), ET OCULI HOMINUM TIMENTES ILLUM. — Idem dicit et inculcat, *q. d.* Et oculi adulteri, qui sunt «oculi hominum,» id est, quibus videri metuit ab hominibus, ideoque oculis suis circumspicit, num quis hominum eum videat. «Oculi» ergo «hominum» sunt metus et timor hominum; hi oculi sunt «timentes illum,» supple hominem, qui præcessit, *q. d.* Oculi adulteri solum timent hominem, ideoque expellunt timorem Dei, ut jam dixit : hoc enim ex prædictis hic subaudiendum et repetendum relinquit. Unde Græca pro his omnibus hoc tantum habent, *et oculi hominum timor ipsius*, id est, ut Tigurina, *sane huic oculi tantum hominum timori sunt*, *q. d.* Talis tantum timet aspici ab hominibus. Unde S. Ephrem in *Apophtheg.* legit : « At contra oculos hominis timet. » Syrus hæc omnia præterit et omittit. Nonnulli codices aliter dispungunt sensumque dant faciliorem hoc modo : « Expellit a se timorem Dei, » scilicet adulter, deinde ponunt colon, ac quasi epiphonema subjungunt : «Hujusmodi (est) hominis timor, et oculi hominum timentes illum, » *q. d.* Talis est timor hominis, et tales sunt oculi hominum, qui solum timent hominem, qui scilicet duntaxat timent videri ab homine quem metuunt, non a Deo quem non metuunt. Nimirum hi sunt humani et carnei oculi, qui non nisi hominem timent. Insanit ergo adulter dum oculos Dei fallere vel fugere se posse putat. Audi Rabanum : « Qui enim castitatis virtutem perdit, et impudentiæ se vitio tradit, cum ipse tenebrosæ sit mentis, tenebrarum opera sine conscientia alterius æstimat se agere; et quia Dei timorem a se expellit, in eo maxime deluditur quod occultorum omnium conditorem se fallere posse arbitratur; cum Propheta testante didicimus, quod vultus Domini sit super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum; et Dominus interrogat justum et impium; qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam; coram sole justitiæ nihil latere potest : omnes enim viæ hominum patent oculis Dei; cœlorum ipse continet thronum, et abyssum intuetur, cœlum palmo metitur, et terram pugillo concludit, ipse novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt, et singulorum cogitationes intelligit a longe : homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor. »

Audi et S. Ambrosium hunc locum expendentem, lib. I *Offic.* cap. XIV : « Nolunt (adulteri et impii) supra se esse judicem, quem nihil fallat; nolunt ei dare occultorum scientiam, qui metuunt occulta sua prodi : sed etiam Dominus sciens opera eorum, tradidit eos in tenebras. In nocte, inquit, erit fur; et oculus adulteri servabit tenebras, dicens : Non considerabit me oculus, et latibulum personæ opposuit suæ. Omnis enim qui male agit, lucem fugit, diligit tenebras, studens latere, cum Deum latere non possit, qui intrat profundum abyssi, et intra hominum mentes non solum tractata, sed etiam volvenda cognoscit. Denique et ille qui dicit in Ecclesiastico : Quis videt me? et tenebræ cooperiunt me et parietes, quem vereor; quamvis in lecto positus hæc cogitet, ubi non putaverit, comprehenditur. Et erit, inquit, dedecus, quod non intellexerit timorem

Dei. Quid autem tam stolidum, quam putare quod Deum quidquam prætereat; cum sol qui minister luminis est, etiam abdita penetret, et in fundamenta domus, vel secreta conclavia vis caloris ejus irrumpat? » Et paulo post : « Si igitur radius solis fundit lumen suum super omnem terram, et in ea quæ clausa sunt se inserit, nec vectibus ferreis, aut gravium valvarum obicibus, quominus penetret, impeditur; quomodo non potest intelligibilis Dei splendor in cogitationes hominum et corda, quæ ipse creavit, semet inserere; sed ea quæ ipse fecit, non videt, et fecit ut meliora sint quæ facta sunt, et potentiora, quam ipse est qui ea fecit, at possint, quando volunt, cognitionem sui operatoris latere? Tantam ergo virtutem et potestatem inseruit mentibus nostris, ut eam comprehendere cum velit, ipse non possit. »

Vide hic et admirare, quanta sit hominum, Dei oculos velare conantium, stupiditas, vel rusticitas, vel cæcitas, vel ignorantia, vel oblivio, quam sæpe miraculis coarguit Deus. Ut alia taceam, mirabile et memorabile est, quod scribit B. Petrus Damianus S. R. E. cardinalis et Episcopus Ostiensis, suoque ævo sapientiæ sol. Sic enim ait lib. V, pist. 16 *ad Landulphum* : « Quidam alienam suem urtive surripuit, et caveæ clandestinus inclusit; vir tamen ille pietatis operibus intentus esse consueverat. Interea adest dives Jesus in effigie pauperis, et tanquam prolixo jam crine deformis egebat arte tonsoris. Ille protinus reverenter assurgens, inter cætera officiosæ humanitatis impendia, cœpit illum forcipibus attondere; sed dum tornat ac satagit, ecce reperit duos in occipitio sub crinibus oculos latitantes. Expavit homo, stupensque contremuit, et quid vellet esse quod cerneret, pavidus inquisivit. Cui mox ille : Ego, inquit, Jesus vocor, qui undique cuncta contemplor, et isti sunt oculi quibus etiam suem vidi, quam nuper in cavea conclusisti. Moxque disparuit. Ille protinus ad cor rediens, et divinam circa se clementiam recognovit, et quod inique præsumpserat, satisfactione purgavit. »

Huc pertinet Apophthegma prisci Rabbini in *Pirke Avoth*, id est, in *Apophth. Patrum Hebr.* « Tria tibi servanda sunt, ut nunquam in peccatum labaris : *primum*, ut attendas oculum omnia videntem; *secundum*, ut aurem, cui nec ipsum tacet silentium, in omni loco reverearis; *tertium*, ut cogites omnia et singula opera tua in libro scientiæ illius esse exarata. »

28. ET NON COGNOVIT, QUONIAM OCULI DOMINI MULTO PLUS LUCIDIORES SUNT SUPER SOLEM, CIRCUMSPICIENTES OMNES VIAS HOMINUM, ET PROFUNDUM ABYSSI, ET HOMINUM CORDA INTUENTES IN ABSCONDITAS PARTES. — Græca, *nec intelligit oculos Domini millies sole splendidiores esse, qui intuentur omnes vias hominum, et contemplantur in partes abstrusas*; Syrus vero, *et nescit quia oculi Dei magni, majores sunt decies millies sole, et videt vias omnium hominum, et intelligit in tenebris faciem operum eorum*. Sol centies et sexagies major est globo terræ, ideoque in se contineret centum et sexaginta terræ globos, si existerent : cogita ergo quam magnus sit Dei oculus, ac quoties major sit tota terra? Quid ergo eum latere queat, quod non videat? Unde Tigurina, *nec intelligit oculos Domini sole infinitis partibus perspicaciores, vias hominum omnes ac profundum maris inspicere, atque abstrusissima quaque perlustrare*.

Apposite oculum, id est, aciem mentis qua omnia inspicit Deus, comparat soli; Deus enim, ut ait Poeta, est ἥλιος ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ ἐπακούει, id est, *sol qui omnia videt, et omnia audit*. Vide dicta *Isaiæ* XLV, vers. 1, ubi octodecim analogias inter regem et solem recensui : Deus enim est Rex regum. Igitur sicut sol ex alto cœlorum vertice, luce sua quasi oculo terram inspicit, imo illustrat, ut omnia faciat visibilia cuivis homini et animali : ita Deus acie perspicacissima et immensa mentis suæ totum mundum inspicit, circumspicit introspicit, et ad fundum quaquaversum perspicit et comprehendit, imo omnia in lucem profert in die judicii. Unde eleganter Philo, lib. *De Victimas offerentibus* : « Deus, inquit, est ipsius solis sol, illustrans sensibilem intelligibilis. » Sicut enim sol res sublunares conspicit, et conspicuas facit : ita Deus res omnes creatas, et inter illas ipsum solem, clarissime videt, et visibilem efficit.

Verum Dei oculus in multis superat solem. Sol enim non circumspicit omnes vias, id est, mores, et actus etiam internos hominum : hos tamen circumspicit Deus.

Secundo, sol non penetrat profundum abyssi, id est, maris; mare enim multis in locis ad duo vel tria milliaria profundum est, quo non pertingunt solis radii : ut plurimum tamen maris profunditas non excedit dimidium milliarii, uti testantur nautæ qui maris altitudinem demissa bolide explorarunt. Adde nonnulla maria ita profunda esse, ut eorum profunditas necdum reperta sit, qualia sunt Suecica littora, ubi non anchoris, sed ferreis annulis naves cohibentur, et in Ponto, de quibus Plinius, lib. II, cap. CII : « In Ponto, inquit, ex adverso Coraxorum (vocant Bathea, id est profunda, Ponti) trecentis fere a continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquam repertis. » Vide Picolomineum, lib. *De Quantit. terræ et aquæ*, et Conimbricenses, lib. III *De Cœlo*, cap. V, Quæst. III, art. 2.

Tertio, Deus est cardiognostes, et hominum corda introspicit. Id facere nequit sol. Quocirca a Sophocle in *Œdipo Colon.* epithetum Deo proprium datur παντόπτης, id est, omnia intuens; quod nihil eum lateat, nullum cordis arcanum ejus aspectum fugiat.

Quarto, absconditas mundi partes, puta terræ viscera et centrum, locaque inferni, ac tot millliones dæmonum et hominum damnatorum ibi degentium clare intuetur Deus; rursum omnes mundi angulos, cubicula, lectos, stragula, antra,

cavernas, latibula, fossas, hiatus pervidet. Id non facit sol. Oculi ergo Dei multo lucidiores sunt sole, præsertim circa actus hominum bonos vel malos : hos enim acerrima acie intuetur Deus, ut suo tempore æternis pœnis vel præmiis eos puniat aut remuneret. Quocirca S. Joannes *Apoc.* I, 14, Christi gloriam describens : « Oculi ejus tanquam flamma ignis. » Et Danielis cap. X, 6. Angelum Dei, et in eo Deum pingens : « Facies ejus, inquit, velut species fulguris, et oculi ejus in lampas ardens. » Et Ezechiel Cherubinos stemmata Dei gerentes describens cap. I, 18 : « Totum corpus, inquit, oculis plenum in circuitu; » quomodo Poetæ finxerunt Argum pastorem Ionis circumcirca esse centum oculis oculatum. Quin et Plinius, lib. II, cap. VII : « Deus, inquit, totus est sensus, totus visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. »

Præclare S. Augustinus in *Speculo*, cap. IV, ita Deum definit, aut potius periphrastice describit : « Immutabilis mutans omnia, invisibilis videns omnia, immortalis, illocalis, interminatus, incircumscriptus, nusquam finitus, ineffabilis, inæstimabilis, indicibilis, inscrutabilis, immotus, tangens omnia, investigabilis, metuendus atque terribilis, venerandus atque verendus, honorandus atque horrendus, nunquam novus, nunquam vetus, omnia innovans; in vetustatem perducens superbos, et nesciunt; semper agens, semper quietus; colligens, et non egens; omnia portans sine onere, omnia implens sine inclusione, omnia creans et protegens, nutriens et perficiens. Quærens, cum nihil desit tibi; amans, nec æstuas; zelans, et securus es; pœnitet te, et non doles; irasceris, et tranquillus es; opera mutas, sed consilium nunquam recipis. » Et paulo inferius : « Qui es ubique totus, qui sentiri potes, et videri non potes; qui nusquam dees, et ab iniquorum cogitationibus longe es. Qui nec ibi dees ubi longe es : quia ubi non es per gratiam, ades per vindictam. Qui omnia tangis, nec tamen æqualiter omnia tangis. Quædam enim tangis ut sint, nec tamen ut vivant et sentiant : quædam tangis ut sint, vivant et sentiant, nec tamen ut discernant; quædum tangis ut sint, vivant, sentiant atque discernant. Et cum tibimetipsi nunquam dissimilis sis, dissimiliter tangis dissimilia. Qui ubique præsens es, et inviniri vix potes : quem stantem sequimur, et apprehendere non valemus. Qui tenes omnia, imples omnia, circumplecteris omnia, superexcellis omnia, sustines omnia. »

Idem in *Soliloq.* cap. XIV : « Gressus meos semitasque consideras, et die noctuque super custodiam meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notans : speculator perpetuus, veluti si totius creaturæ tuæ cœli et terræ oblitus, tantum me solum consideres, et nihil sit tibi curæ de aliis. Neque enim tibi crescit lux incommutabilis visionis tuæ, si tantum unum aspicias; neque minuitur, si innumera videas et diversa. Quia sicut uno totum simul perfecte consideras, sic singula quælibet, licet diversa, perfecte simul, totaque totus conspicit visus tuus. Sed sicut omnia, sic unum; et sicut unum, sic singula, totus simul, sine divisione, vel commutatione, vel diminutione consideras. Itaque totus tu in toto tempore sine tempore, totum me simul semperque consideras, ac si nihil aliud considerare habeas. Sic igitur super custodiam meam stas, sicut si omnium oblitus sis, et mihi soli intendere velis. Semper quippe te præsentem exhibes, semper te paratum offers, si me paratum invenis. Quocumque iero, tu me, Domine, non deseris, nisi prior ego te deseram. Ubicumque fuero, non recedis, quoniam ubique es, ut quocumque iero, inveniam te, per quem possim esse, ne peream sine te, cum sine te esse non possim. Fateor quidem, quia quidquid facio, et quæcumque facio, ante te facio : et illud quidquid est quod facio, melius tu vides quam ego qui facio. Quidquid enim semper operor, tu pariter semper præsens ades, utpote perpetuus inspector omnium cogitationum, intentionum, delectationum et operationum mearum. » Et mox : « Cumque hæc diligenter considero, Domine Deus meus, terribilis et fortis, timore pariter et ingenti rubore confundor : quoniam nobis magna indita est necessitas juste recteque vivendi, quia cuncta facimus ante oculos judicis cuncta cernentis. » Quocirca Psaltes *Psal.* CXXII, 1 : « Sicut oculi servorum, inquit, in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ : ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri. » Et *Psalm.* XV, 8 : « Providebam Dominum in conspectu meo semper : quoniam a dextris est mihi, ne commovear. » Et sponsus sponsæ *Cantic.* VIII, 6 : « Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum. » Hinc S. Basilius ad filium spiritualem, hoc inter alia ei præscribit : « Memento te sub Domini conspectibus stare, qui occulta cordis prospicit, et abdita mentium novit. In omni opere quod cogitas facere, prius examina si secundum Dominum est quod cogitas : et si rectum est coram Domino, perfice; si vero adversum fuerit repertum, amputa illud ab anima tua. » Hæc S. Basilius, quem S. Gregorius Nazianzenus, *epist.* 26 ad eumdem S. Basilium non adulatorie, sed jure et merito vocat oculum orbis, magnificam vocem ac tubam, regiumque dicendi splendorem. S. Bernardus in *Formula honestæ vitæ*, ad eam duo requirit. « Primum est, inquit, ut subtrahas te ab omnibus transitoriis rebus, ut nihil de eis cures ac si non essent; secundum, ut ita te des Deo, ut nihil dicas et agas, nisi quod credideris firmiter placere Deo. » Idem in *Meditat.* cap. VI, ex S. Augustino : « Sicut, inquit, nullum est momentum, quo homo non fruatur Dei bonitate et misericordia : sic nullum debet esse momentum quo eum præsentem non habeat in memoria. Quocumque loco consistis, cogitationes tuas jacta in Deum,